

УДК 347.77

Каращук Оксана Олександрівна

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри інтелектуальної власності

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Куриліна Вікторія Володимирівна

студентка юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІНИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ

***Анотація.** У статті вивчено зміни законодавства України про географічні позначення, спричинені прийняттям 20.09.2019 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правової охорони географічних зазначень». Проаналізовано відповідність даних змін праву Європейського Союзу, названо позитивні новели та акцентовано увагу на проблемних аспектах, що потребують вдосконалення.*

***Ключові слова:** засоби індивідуалізації, об'єкти інтелектуальної власності, географічне зазначення, специфікація товару, назва місця походження товару.*

20 вересня 2019 року Верховна Рада прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правової охорони географічних зазначень».

Вищеназваним Законом внесено значну кількість змін до Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» (так, 1 січня 2020 року набув чинності Закон України «Про правову охорону географічних

зазначень», який є новою редакцією Закону «Про охорону прав на зазначення походження товарів» (далі – Закон), гармонізованою із законодавством Європейського Союзу) та внесено окремі зміни до Господарського і Цивільного кодексів України, Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито» [1].

Метою Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правової охорони географічних зазначень», згідно з пояснювальною запискою, є забезпечення виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції в частині узгодження вимог чинного законодавства України щодо охорони прав на географічні зазначення із правом Європейського Союзу [2]. Так, відповідно до статей 201 – 211 Угоди про асоціацію та Додатків XXII-А, В, С, D Україна взяла зобов'язання щодо впровадження умов та механізмів охорони географічних зазначень [3].

Закон є рамковим: слідом за ним очікується ухвалення трьох секторальних законів, які регулюватимуть використання й охорону географічних зазначень для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, а також для вин і для спиртних напоїв [4]. Так, у преамбулі Закону України «Про правову охорону географічних зазначень» вказується:

«Цей Закон визначає засади правової охорони географічних зазначень в Україні та регулює відносини, що виникають у зв'язку з їх реєстрацією, використанням та захистом.

Особливості підготовки до реєстрації, використання та захисту географічних зазначень щодо сільськогосподарської продукції (сільськогосподарських товарів), харчових продуктів, вин, ароматизованих винних продуктів, спиртних напоїв, а також контролю щодо таких географічних зазначень визначаються іншими законами» [5].

Тобто одночасно із визначенням предмета регулювання із нього фактично вилучається переважна більшість (практично усі) відносин, які й

мають його становити та вимоги до регулювання яких передбачаються правом Європейського співтовариства [6].

Так, в Європейському Союзі правовідносини, які є предметом правового регулювання вищеназваного Закону, регулюються:

– *Регламентом (ЄС) № 1151/2012 Європейського Парламенту та Ради від 21 листопада 2012 р. про якість сільськогосподарських продуктів та продуктів харчування (Official Journal L 343, 14.12.2012 р., С. 1 – 29) (далі – Регламент (ЄС) № 1151/2012);*

– *Регламент (ЄС) № 110/2008 Європейського парламенту і Ради від 15 січня 2008 року про визначення, опис, презентацію, маркування та захист географічних зазначень спиртних напоїв та скасування Регламенту Ради (ЄЕС) № 1576/89, і правила її застосування (Official Journal L 39, 13.02.2008 р., С. 16 – 54) (далі – Регламент (ЄС) № 110/2008);*

– *Регламент (ЄС) № 251/2014 від 26 лютого 2014 року про визначення, опис, презентацію, маркування та захист географічних зазначень ароматизованих винних продуктів та скасування Регламенту Ради (ЄЕС) № 1601/91 (Official Journal L 84, 20.03.2014 р., С. 14 – 34) (далі – Регламент (ЄС) № 251/2014) [7].*

Поки що ж основною відмінністю законодавства щодо правової охорони географічних зазначень Європейського Союзу та України є те, що національне законодавство України регулює загальні положення щодо всіх географічних зазначень, а у країнах Європейського Союзу є регламенти, директиви, які діють лише для певних видів товарів [8].

Аналіз основних змін, внесених Законом:

1. Зміни у визначенні термінів

Відповідно до Закону:

- Географічне зазначення – найменування місця, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та має особливу якість, репутацію чи інші характеристики, зумовлені головним чином цим

географічним місцем походження, і хоча б один з етапів виробництва якого (виготовлення (видобування) та/або переробка, та/або приготування) здійснюється на визначеній географічній території.

- Назва місця походження товару – вид географічного зазначення, який означає найменування, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та який має особливі якості або властивості, виключно або головним чином зумовлені конкретним географічним середовищем з притаманними йому природними і людськими факторами, і всі етапи виробництва якого (виготовлення (видобування) та/або переробка, та/або приготування) здійснюються на визначеній географічній території.
- Назва, що стала видовою, – назва товару, яка хоч і є назвою географічного місця, в якому спочатку товар цього виду вироблявся та/або перероблявся, але перетворилася в Україні на загальноживану назву певного виду товару безвідносно до конкретного місця його походження, включаючи похідні від такої назви [5].

Отже, фактично встановлюється нове визначення терміну «географічне зазначення» як назви місця походження товару. До внесення відповідних змін законодавство виділяло «зазначення походження товару» — термін, що охоплював: просте зазначення походження товару та кваліфіковане зазначення походження товару. Відтепер замість терміна «зазначення походження товару» та поділу на просте та кваліфіковане географічне зазначення залишається поняття «географічне зазначення». Ці зміни, як зазначає А. Кодинець, є цілком виправданими, оскільки в жодному міжнародному нормативно-правовому акті не зустрічається поділу на просте та кваліфіковане зазначення походження товару [9].

Крім того, відтепер поняття географічного зазначення не містить ознаки «характерного людського фактору», проте додає «етапи виробництва». В той же час для назви походження товарів зберігається

ознака «людського фактору» + «етапи виробництва». Загалом Закон приділяє більше уваги саме способам та етапам виробництва, роблячи їх більш пріоритетними за «людський фактор». Їх потрібно і зазначати в специфікації, і додатково обґрунтовувати в заявці, оскільки в контексті сучасних умов більшу роль відіграє саме технологія видобування або виробництва того чи іншого товару, що може бути здійснено за допомогою технічних засобів, що виключає необхідність участі людини в процесі виробництва товару [10].

Що ж до визначення «назви, що стала видовою», то у Висновку до проекту Закону справедливо зазначалось: хоч і закріплюється визначення терміну, проте не визначаються фактори, за якими встановлюється перетворення найменування на видове [7].

2. Уточнення умов надання правової охорони географічному зазначенню та підстав для відмови в наданні такої охорони

Правова охорона географічним зазначенням буде надаватись на підставі їх реєстрації у встановленому законом порядку або відповідно до міжнародних договорів України. Обов'язковий зв'язок правової охорони географічного зазначення та його державної реєстрації є основним нововведенням, оскільки до прийняття Закону правова охорона простого зазначення походження товару надавалась на підставі його використання.

Правова охорона географічних зазначень буде діяти безстроково, за винятком випадків дострокового припинення дії реєстрації, а обсяг правової охорони географічного зазначення визначатиметься характеристиками товару і межами географічного місця його походження [11].

Ст. 7 та ст. 8 Закону України «Про правову охорону географічних зазначень» відповідно визначають умови надання правової охорони географічному зазначенню та підстави для відмови в наданні правової охорони географічному зазначенню. Так, серед нововведень:

- новим законом передбачається правова охорона омонімічному географічному зазначенню за умови добросовісного місцевого та

традиційного використання, тобто такого, що виключає можливість сплутування та введення в оману споживачів щодо дійсного походження товару;

- з'являється нова підстава дострокового припинення судом реєстрації географічного зазначення в разі його невикористання протягом семи років, за заявою будь-якої заінтересованої особи;
- відтепер географічне зазначення, яке правильно вказує на місце виготовлення товару, але викликає у споживача помилкове уявлення про те, що товар виготовлено в іншому місці, не є підставою для відмови в реєстрації;
- передбачаються випадки, коли все ж надається правова охорона географічним зазначенням, які включають або відтворюють назву сорту рослин чи породи тварин [10] (на відміну від минулої редакції Закону): так, такими випадками є ситуації, якщо: товар містить або походить від відповідного сорту рослин або породи тварин; споживачі не вводяться в оману; використання назви сорту рослин або породи тварин є добросовісним; виробництво та продаж товару поширилися за межі його географічного місця походження до дати подання заявки на реєстрацію географічного зазначення. Проте, як зазначають фахівці, не зовсім зрозуміло, яким чином заявник має доводити, що назва відповідного товару може ввести споживача в оману, але не вводять. В цьому випадку прийняття відповідного рішення матиме здебільшого суб'єктивний характер, що створює передумови для вчинення відповідних правопорушень, зокрема, корупційного характеру [12].

3. Уточнення кола осіб, які мають право на реєстрацію географічного позначення

Законом України «Про правову охорону географічних зазначень» (ст. 9) наразі врегульовано, що право на державну реєстрацію географічного зазначення має об'єднання осіб, які в зазначеному географічному місці

виробляють товар та/або видобувають, та/або переробляють сировину для товару, особлива якість, репутація чи інші характеристики якого зумовлені цим географічним місцем. Примітно, що об'єднання осіб при цьому означає будь-яку сукупність осіб незалежно від її організаційно-правової форми або складу, а за наявності встановлених законом обставин право на реєстрацію географічного зазначення може мати одна фізична або юридична особа (однак лише за дотриманням умов, є що вона є єдиним виробником та географічна територія або характеристики товару мають суттєву відмінність від інших).

4. Перегляд вимог до заявки на реєстрацію та удосконалення порядку проведення експертизи заявок на географічні зазначення

Для реєстрації географічного зазначення особа або об'єднання осіб повинні подати заявку до центрального органу з дотриманням вимог до її змісту та форми.

Заявка на реєстрацію географічного зазначення має подаватися до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності. Подана заявка підлягає експертизі (експертиза заявки має статус науково-технічної експертизи), за результатами якої центральний орган приймає рішення про реєстрацію або відмову в реєстрації географічного зазначення.

На підставі цього рішення про реєстрацію та за наявності документа про сплату державного мита за реєстрацію і сплати збору за публікацію про реєстрацію буде здійснена власне державна реєстрація географічного зазначення, для чого відповідні відомості будуть внесені до Державного реєстру України географічних зазначень [11].

Серед новел:

- за аналогією із знаками для товарів і послуг, для географічних зазначень закріплюється можливість подання заявки в електронній формі, що значно спрощує процес реєстрації географічного зазначення;

- заявки тепер включають специфікацію товару та додатково опис її основних положень, що має важливе значення для доведення якості походження товару. Так, це ускладнює та затягує процедуру реєстрації, проте за рахунок специфікації товару буде документально підтверджено якість товару, що походить з конкретного географічного місця, і що в свою чергу є умовою надання правової охорони для географічного зазначення. Відтак спеціально уповноважений орган буде погоджувати окрему специфікацію товарів із географічним зазначенням, в якій зокрема необхідно надавати докази походження з конкретного географічного місця [10].

Дійсно, відповідно до ст. 9¹ чинного нині ЗУ «Про правову охорону географічних зазначень», для реєстрації географічного зазначення товар, для якого заявляється це зазначення, повинен відповідати специфікації товару, погодженій спеціально уповноваженим органом. Ч. 2 вищезгаданої статті містить відомості, які повинна містити специфікація товару. Серед них: найменування, яке заявляється на реєстрацію як назва місця походження товару або географічне зазначення; назва та опис товару; межі географічного місця, де виробляється товар та інша інформація, визначена Законом [5].

Вкажу, що у Висновку Головного науково-експертного управління на проект даного Закону статтю 9¹ «Специфікація товару», якою доповнюється Закон, пропонувалось доповнити положеннями, в яких мав бути визначений порядок отримання вказаної специфікації, однак врахована дана пропозиція так і не була [12].

Крім цього, зміни торкнулись і переліку прав та обов'язків, що впливають з державної реєстрації географічних зазначень та інших питань, пов'язаних із правовою охороною географічних зазначень.

Проте, як вказується про це у висновку Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України з Європейським Союзом щодо проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України

щодо вдосконалення правової охорони географічних назв», деякі положення Регламенту (ЄС) № 1151/2012 не враховано або враховано частково. Зокрема, у законопроекті не наводяться певні визначення (стаття 3 Регламенту (ЄС) № 1151/2012); не врегульовувано відносини стосовно гарантованих традиційних продуктів (статті 17 – 26 Регламенту (ЄС) № 1151/2012); відсутнє положення стосовно спільної заявки на реєстрацію, яка подається у випадку, коли назва позначає транскордонне географічне місце, та у випадках гарантованих традиційних продуктів (частина 1 статті 49 Регламенту (ЄС) № 1151/2012) тощо [7].

Крім того, варто зауважити: законопроектом передбачено також внесення змін до Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито» щодо справляння державного мита за реєстрацію географічного зазначення. Однак державна реєстрація такого зазначення за своєю суттю є адміністративною послугою і тому за неї має справлятися адміністративний збір [6].

Незважаючи на це, Закон України «Про правову охорону географічних зазначень» зазнав змін, які, в цілому, повинні стати позитивним кроком для охорони прав інтелектуальної власності на географічні зазначення.

Література

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правової охорони географічних зазначень» від 20.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123-20>
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правової

- охорони географічних зазначень». URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66294
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їїніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. // Офіційний вісник України. № 75. 2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
  4. Шуткевич О. ЄС сприяє розвитку українських географічних зазначень. URL: <https://euukrainecoop.net/2020/01/20/%D1%94%D1%81-%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%8F%D1%94-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%B3%D0%B5%D0%BE%D0%B3%D1%80/>
  5. ЗУ «Про правову охорону географічних зазначень» у редакції від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14>
  6. Зауваження Головного юридичного управління від 19.09.2019 до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правової охорони географічних зазначень» (реєстраційний № 1065). URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66294
  7. Висновок Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України з Європейським Союзом від 06.09.2019 щодо проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правової охорони географічних назв» (реєстр. № 1065 від 29.08.2019 р., н.д. Р. Підласа та інші). URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66294

8. Ковальчук О. О. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення в Україні та країнах Європейського Союзу: цивільно-правовий аспект : автореф. дис. Київ, 2014. 19 с.
9. Кодинець А., Сідоренко А. Правова охорона географічних зазначень: новели за законодавством України // Теорія і практика інтелектуальної власності. 1/2020. URL: <http://uran.inprojournal.org/article/view/200251/200424>
10. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Національний офіс інтелектуальної власності. В рамках ратифікації Україною Угоди про асоціацію було прийнято за основу новий законопроект щодо правової охорони географічних зазначень. URL: <http://nipo.org.ua/news/v-ramkakh-ratifikacii-ukrainoyu-ugodi-pro-asociaciyu-bulo-priynyato-za-osnovu-noviy>
11. Глобак і партнери. Внесено зміни до законодавства щодо правової охорони географічних зазначень. URL: <https://glovak-partners.com.ua/index.php/ua/novyny/557-vneseno-zmini-do-zakonodavstva-shchodo-pravovoji-okhoroni-geografichnikh-zaznachen>
12. Висновок Головного науково-експертного управління від 03.09.2019 на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правової охорони географічних зазначень» (реєстр. № 1065 від 29.08.2019 р.). URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66294